

ETO: 81*373.237

811.131.1

81:32

DOI: 10.19090/hk.2022.3.39-50

ORIGINAL SCIENTIFIC PAPER

KADVÁNY Gergely

Szegedi Tudományegyetem, Nyelvtudományi Doktori Iskola

Újlatin Nyelvészet Doktori Program

Olasz Nyelvi és Irodalmi Tanszék

Szeged, Magyarország

kadvanyy@gmail.com

A FOGLALKOZÁST JELÖLŐ FŐNEVEK NYELVPOLITIKAI KÉRDÉSEIRŐL – KÜLÖNÖS TEKINTETTEL AZ OLASZ NYELVRE

On the language policy of nouns denoting professions
– with special reference to Italian

Nomina professionalis u svetlu jezičko-političkih pitanja
– sa posebnim osvrtom na italijanski jezik

A foglalkozást jelölő főnevek képzésének nyelvpolitikai aspektusa voltaképpen olyan probléma, amely összekapcsolódik a nyelvek azon képességével, hogy nemeket fejezzenek ki. A magyarban nem létezik a nyelvtani nem kategóriája, ugyanakkor kifejezhető férfi és női lexikai nem. Ezzel szemben az olasz főnév grammatikai jellemzőinek egyik fő összetevője a nyelvtani nem, mely hím- és nőnemre oszlik. E nyelvtani sajátosság különösen foglalkozásneveknél válhat problematikusná a hímnemű alapalakok nőnemű párjának megadá-
sakor, s bár e párhuzamosság nyelvi reprezentációja még a mai napig sem alakult ki teljes mértékben, mindez magával hozott egy rendkívül ellentmondásos nyelvhasználatot, mely természetesen visszatükröződik a főnév morfológiájában is. Ennek a hiátusnak a kitöltése Itáliában hamar politikai síkra terelődött, s a témával kapcsolatos viták immár közel négy évtizede vannak jelen nyelvészek és nyelvpolitikusok diskurzusaiban. A kibontakozó vita következtében Olaszországban különböző ajánlások születtek a hímnem mellett megfelelő nőnemű formák kialakítására, fontos kérdés azonban, hogy ezeket a javaslatokat legitimálja-e a nyelvhasználó. Jelen kutatásom, melynek alapja egy nyelvész tollából származó Facebook-poszthoz kapcsolódó komment szekció elemzése, noha e nyelvpolitikai kérdésre

nem tud egyértelmű választ adni, a szinkrón nyelvállapotról azonban részletes látetelet nyújt. *Kulcsszavak:* foglalkozást jelölő főnevek, nyelvpolitika, olasz nyelv, nyelvtani nem, szinkrón nyelvállapot

Bevezetés

A foglalkozást jelölő főnevek nőnemű alakjainak képzése gyakran heves viták tárgyát képezi mind szakmai berkekben, mind pedig a nyelvhasználók körében. A sajtó, a rádió, a televízió is egyre nagyobb érdeklődést mutat e kérdéskör iránt, de az internet világa az, amely számtalan felületén (Facebook, Instagram, Twitter, blogok stb.) a témával kapcsolatos javaslatok, vélemények és reakciók óriási mintáját kínálja, mintegy megerősítve ezzel a probléma kulturális és társadalmi szintű fontosságát. A vita tehát azért annyira nyitott és aktuális, mert a nyelvhasználat egy olyan szegmenséről szól, amely a nőekkel szemben diszkriminatív hatású lehet. Mindez a nyelvben kétféle szinten jelenhet meg: a hétköznapi nyelvhasználatban, illetve a nyelv struktúrájában (Tyukász 2004).

A téma szélesebb kontextusba helyezésére Vera Gheno két alapvető aspektust vett figyelembe (Gheno 2020a): a probléma kronológiai és „földrajzi” jellegét. Az első esetében megállapítható, hogy a nőnemű alakok megléte a hímneműek mellett nem új keletű probléma, mindössze azt lehet mondani, hogy nemrégiben vált a közbeszéd témájává, annál is inkább, mert a közösségi média megjelenésével az emberek véleménye még inkább láthatóvá válik. Nyelvtörténetileg megközelítve a kérdést fontos megemlíteni, hogy már a latinban is jelen voltak bizonyos nőnemű foglalkozásnevek (pl. a hímnemű *minister*, *patronus* mellett a megfelelő nőnemű alakok, *ministra*, *patrona*); ezeknek a használata a nők bizonyos szakmai szerepekben vagy pozíciókban való jelenlétének következményeként szilárdult meg. A későbbiek folyamán az olasz nyelvben is megszülettek a megfelelő nőnemű alakok, mint a *regina* (királynő), *imperatrice* (császárnő), *sarta* (varrónő), *cassiera* (pénztárosnő). A Gheno által megjelölt második, azaz földrajzi aspektuson pedig az értendő, hogy a nemi szempontokat figyelembe vevő nyelvhasználatról szóló vita, amely valójában sokkal szélesebb körű, mint a foglalkozásnevek nőnemű formáival kapcsolatos kérdések, nem kizárólag Olaszországban zajlik, hanem nemzetközi szinten is. Szemügyre véve a különböző európai nyelveket, három nyelvtípust különböztethetünk meg e tekintetben:

- 1) a nyelvtani nemmel nem rendelkező nyelvek (*genderless languages*): sem a főnevek, sem a névmások nem rendelkeznek nyelvtani nemmel. Ilyenek például a finnugor nyelvek;

- 2) a természetes nemmel vagy névmási nemmel¹ rendelkező nyelvek (*natural gender or pronominal gender languages*): a főnevek nem rendelkeznek nyelvtani nemmel, de a névmások igen. Idesoroljuk például a dán vagy az angol nyelvet;
- 3) a nyelvtani nemmel rendelkező nyelvek (*grammatical gender languages*): a főnevek és a névmások is rendelkeznek nyelvtani nemmel. Ebbe a csoportba tartoznak többek között a német, a szláv és az újlatin nyelvek.

Az olyan nyelvekben, mint a magyar és más finnugor nyelvek (továbbá a török, a japán, a mandarin, a koreai és tulajdonképpen a világ nyelveinek nagy részében) nem létezik a nyelvtani nem kategóriája és névmási nemeket sem különböztetnek meg, de minden nyelv rendelkezik bizonyos nyelvi erőforrásokkal a nemi megkülönböztetés jelölésére (Vasvári 2011). Fontos megjegyezni, hogy a fent említett első két csoportban is gyakran van lehetőség a szemantikai nem valamilyen módon történő kifejezésére, ezt nevezzük voltaképpen lexikai nemnek, ebben az esetben egy nőre „lexikai nőnemben” utalunk. A lexikai nem inkább a nyelv szókincsére, mint nyelvtanára utal, a nem nyelvtani értelemben vett hím- vagy nőnem az egyes főnevek lexikai, szótári jelentésében van kódolva (*férfi – nő*) vagy utótagok használatával kerül kifejezésre, így jár el pl. a magyar a *-nő* utótaggal (*doktor – doktornő*). Nyelvtani nem és névmási nem hiányában a magyarban a nem csupán szemantikai kategóriaként fejezhető ki (Vasvári 2011). A különböző nyelvtípusok eltérő módon közelítik meg a nemek kérdését. Az ezekben a nyelvekben alkalmazott stratégiák azonban a különbségek semlegesítése irányába is elmozdulhatnak abban az esetben, ha nem szükséges azokat explicit módon kifejezni, például nyelvtanilag és szemantikailag egyaránt semleges kifejezésekkel, ebbe a csoportba sorolható az angol *they* használata a *he* vagy *she* helyett vagy például a *spokesperson* használata a *spokesman* vagy *spokeswoman* helyett (Gheno 2020a). A nyelvtani nemmel rendelkező nyelvek a különbségek specifikálása irányába mutatnak, ahogy ezt az olasz nyelvben is láthatjuk.

Az olasz nyelv helyzete

Az olasz főnév grammatikai kategóriáinak egyike a nyelvtani nem. A mai olasz nyelvben hímnem és nőnem létezik, a latinban még meglévő semlegesnem az olasz nyelvben már nincs jelen. Ennek értelmében minden főnév az

¹ Louise O. Vasvári a 'természetes nem' kifejezést téves elnevezésnek tartja (Vasvári 2011).

imént említett két csoport valamelyikébe sorolható. Míg az elvont fogalmak és az élettelen dolgok esetében ez a jellemző merőben esetleges, addig az élőlényeket megnevező főnevek jelölhetik a biológiai nemhez való tartozást.

A főnevek egy csoportjánál, jelesül a foglalkozásneveknél igen problematikus a hímnemű alapalakok nőnemű párjának megadása. A nőnemű főnevek formáinak képzése az utóbbi évtizedekben került a viták kereszttüzébe bizonyos társadalmi, szociokulturális változások következtében. Foglalkozások, melyeket régen csak férfiak töltöttek be, immár a nők számára is elérhetővé váltak, ezért egyes munkakörök elnevezéséhez új, nőnemű megfelelőre van szükség. Számos olyan foglalkozásjelölő főnevet találhatunk az olasz nyelvben, mely korábban csak hímnemben volt használatos. E párhuzamosság nyelvi reprezentációja még a mai napig sem alakult ki teljes mértékben, s mindez magával hozott egy rendkívül ellentmondásos nyelvhasználatot, mely természetesen visszatükröződik a főnév morfológiájában is. Egyrészt formálódóban vannak a hímnemű főneveket kísérő nőnemű párok, másrészt érdekes ellentmondásként maguk a nyelvhasználók tiltakoznak a nőnemű formák erőltetett bevezetése ellen. A morfológiai hiátus kitöltése Olaszországban hamar politikai síkra terelődött, s a témával kapcsolatos viták közel négy évtizede vannak jelen nyelvészek és nyelvpolitikusok diskurzusaiban.

A nőnemű főnevek képzése az olasz nyelvben

A foglalkozást jelölő főnevek nőnemű alakjai, amelyek a nőknek bizonyos pozíciókban, foglalkozásokban való jelenléte nyomán kerülnek be az általános használatba, morfológiai szerkezetüket tekintve „átlátható” alakok, mivel a legáltalánosabb szóképzési mintákat követik (Robustelli 2017). Hogy milyen párokról van szó, hogyan képezzük ezeket a főneveket, milyen képzési lehetőségek állnak rendelkezésünkre a nőnemű főnevek megalkotásakor, azt a következőképpen lehet négy csoportba sorolni (Zanichelli – Dizionario più 2018):

1. Külön nemkifejező főnevek (i nomi indipendenti/di genere fisso): ebben az esetben a hímnem és nőnem két különböző tőből származik, ilyen például a *fratello – sorella* (fiútestvér – lánytestvér), *uomo – donna* (férfi – nő) stb.
2. Kétnemű főnevek (i nomi di genere comune), melyeknek megegyezik a hímnemű és nőnemű alakja, csupán a névelő különbözteti meg őket:
  - a) néhány *-e* végződésű főnév: *il/la custode* (őr), *il/la preside* (igazgató – igazgatónő)

- b) a folyamatos melléknévi igenév főnevesült formái vagy az *-ante* szuffixumra végződő főnevek: *il/la presidente* (elnök – elnök asszony), *il/la chiromante* (jós – jósnő)
- c) *-ista*, *-cida* és *-iatra* végződésű főnevek: *il/la barista* (felszolgáló), *il/la tirannicida* (zsarnokölő), *il/la pediatra* (gyermekorvos)
- d) minden olyan *-a* végződésű főnév, amely megegyezik hím- és nőnemben (ezek gyakran görög eredetűek): *l'atleta* (atléta), *lo/la stratega* (stratégia).
3. Állatnevek (i nomi di genere promiscuo), amelyek vagy csak hímneműek vagy csak nőneműek (*il serpente*, *la volpe*). Amennyiben jelölni kívánjuk az egyed nemét, az *il maschio* (hím) vagy *la femmina* (nőstény) kifejezést kell használnunk (*il maschio/la femmina della volpe*; *la volpe maschio/femmina*).
4. Szóvégváltoztatással nemkifejező főnevek (i nomi di genere mobile): ezek a végződés megváltoztatásával vagy egy szuffixum hozzáadásával nőneművé alakíthatók a következő általános szabályok alapján:
- a) a hímnemben *-o* végződésű főnevek nőnemben *-a* végződést kapnak: *maestro* – *maestra* (tanító – tanítónő)
- b) a hímnemben *-a* végződésű főnevek egyes esetekben úgy viselkednek, mint a második kategória főnevei (tehát megegyeznek hím- és nőnemben is), más esetekben pedig nőnemben *-essa* szuffixumot kapnak: pl. *poeta* – *poetessa* (költő – költőnő)
- c) a hímnemben *-e* végződésű főnevek, ahogyan azt a második kategória esetében láttuk, változatlanok maradnak nőnemben, bizonyos esetekben azonban vagy *-a* végződést kapnak: *padrone* – *padrona* (tulajdonos); vagy *-essa* szuffixumot: *studente* – *studentessa* (tanuló)
- d) a hímnemben *-tore* végződésű főnevek nőnemben *-trice* végződést kapnak: *lettore* – *lettrice* (olvasó), de egyes esetekben *-essa*: *dottore* – *dottoressa* (doktor – doktornő), más esetekben pedig *-tora* szuffixumot kap: *impostore* – *impostora* (csaló)
- e) a hímnemben *-sore* végződésű főnevek a nőnemet az *-itrice* szuffixummal képzik, amelyet az igetőhöz ragasztanak: *possessore* – *posseditrice* (birtokos), DE *professore* – *professoressa* (tanár – tanárnő)
- f) végezetül van néhány sajátos képzési mód is, mint pl. *eroe* – *eroina* (hős – hősnő).

Ezt a négy csoportot megvizsgálva világossá kell válnia, hogy a foglalkozásnevek nőnemű alakjai az olasz nyelv morfológiai rendszere által már biztosított formák, tehát nyelvészetileg helyes alakok, nem idegenek a nyelv alaktani szerkezetétől. A kérdéstről folytatott vita hevéssége azonban azt mutatja, hogy a tisztán nyelvi szempontok összefonódnak a társadalmi, kulturális és politikai vonatkozásokkal, amelyek a témához egy újabb aspektust vezetnek be.

Nyelvpolitikai aspektus

Ezen a ponton pedig át kell térnünk a nyelvpolitika területére. Ahogyan Patrizia Violi fogalmaz, a nyelvtani nem nem csupán grammatikai kategória, amely az egyeztetés tisztán mechanikus folyamatait szabályozza, hanem szemantikai kategória is, amely a nyelven belül mély szimbolikát mutat (Violi 1986). Ez a kitétel elsősorban olyan esetekben érvényes, amelyekben a nyelvtani nemet befolyásolja a biológiai nem. Ilyen esetekben alakulhat ki a nyelvi szexizmus, amikor tehát nem csupán a nyelvtan játszik szerepet egy-egy alak használatában. Ezzel a kérdéssel közel négy évtizede foglalkoznak Olaszországban: az olasz állami intézmények kezdeményezésére, az adminisztrációban dolgozók segítségével a nyolcvanas évek közepétől sorra jelentek meg olyan tanulmányok, amelyek a nyelvi szexizmussal foglalkoztak. Ezek közül kiemelendő Alma Sabatini 1986-ban publikált meghatározó munkája, a *Raccomandazioni per un uso non sessista della lingua italiana* (Ajánlások az olasz nyelv nem szexista használatához), melyet a szerző kibővítve *Il sessismo nella lingua italiana* (Szexizmus az olasz nyelvben) címmel jelentetett meg 1987-ben. Sabatini ezekben a művekben egy kétpólusú rendszert állított fel, ez azt jelentette, hogy minden terminushoz tartozzék nőnemű és hímnemű alak is. Az általa javasolt szójegyzék egy részének már létezett rögzült nőnemű formája, másrészt természetesen ki kellett alakítani új kifejezéseket is, leginkább a foglalkozást jelölő főnevek körében (Sabatini 1987). Mindazonáltal Sabatini ajánlásainak fogadtatása nem volt egyértelműen pozitív, nyelvész körökből is sok kritika érte, és meglehetősen kevés javaslata került be a mindennapi nyelvhasználatba. A bírálatok ellenére Sabatini munkája kiindulópontként szolgál a következő évtizedek kutatásaihoz.

Az új évezredben megint fellángoltak a viták e témával kapcsolatban, a vonatkozó szakirodalomban egyaránt található szinte militánsnak tekinthető javaslatcsomagokat, melyek előírják bizonyos nyelvi alakok használatát, és visszafogottabb, inkább a szinkrón állapotot rögzítő és vizsgáló kutatásokat.

Egyértelmű tehát, hogy a foglalkozást jelölő főnevek kategóriája az olasz nyelvben csak látszólag morfológiai kérdés, a hiányzó szóalakok kialakítását egyaránt befolyásolják nyelven belüli és nyelven kívüli tényezők is. A képzési rendszer ismert, adott szabályokat követve képezhetünk új szóalakokat. Mi jelenti tulajdonképpen a problémát? Miért van az mégis, hogy különösen a magas társadalmi presztízst jelölő szavak esetében az olaszok nem használják következetesen a nőnemű alakot?

A kérdés megválaszolására több tényezőt vesz figyelembe a szakirodalom. Egyrészt ezek a nőnemű alakok a beszélők számára szokatlan, keveset hallott alakok, tulajdonképpen neologizmusok, pontosan azért, mert bizonyos foglalkozásokat a nők nem régóta töltenek be, s így a hozzájuk kapcsolódó szóalakok még nem rögzültek a nyelvhasználatban (Gheno 2020b). Nehézkes és hosszú folyamat a már megszokott alakról az új alakra való átmenet. A használatuk elleni tiltakozás egyik leggyakoribb érve, hogy ezek az új alakok „csúnyának” hangzanak, „csúnyaságuk” pedig újdonságukból, a hagyományostól eltérő, szokatlan formájukból ered (Sabatini 1987). Ez a vélekedés még akkor is tartja magát, ha az új alternatíva teljesen beilleszkedik a nyelv rendszerébe, valamint ugyanazokat a sémákat követi, amelyek már rögzült alakok. Amikor egyes beszélők azt mondják, hogy egy presztízzsel járó foglalkozást jelölő főnév nőnemű alakja „rosszul” hangzik, nem nyelvészeti alapon nyugvó megállapításról beszélünk, hanem egy mögöttes kulturális sztereotípiát által vezérelt vélekedésről (Bellucci 2014). A kakofónia mellett megjelenik ezen új alakok feleslegességének az érzete, ami gyakran együtt jár a nyelv romlásának a képzetével. Sok esetben maguk a nők tiltakoznak a nőnemű alakok használata ellen, egyrészt, mert a kérdés átitatódott a politikával, feminista kérdéssé vált, sok nő pedig nem szeretné, ha a feministák közé sorolnák, másrészt pedig jogi kontextusban a nyelvhasználók a hímnemű megnevezést tekintik helyesnek, míg a nőnemű alakot lealacsonyítónak érzik (Gheno 2020b).

Már korábban szó esett a nemek nyelvenkénti különböző megközelítéséről, valamint az eltérő stratégiák alkalmazásáról. Fontos látni, hogy még az egymással olyan közeli rokonságban álló nyelvekben is, mint az újlatin nyelvek, ezek a stratégiák meglehetősen eltérnek, ez azt bizonyítja, hogy az alapvető különbségeket valószínűleg nem a nyelvtípusok, hanem az eltérő helyi nyelvi ideológiák okozzák (Vasvári 2011). Míg Franciaországban az Académie française vagy Spanyolországban a Real Academia Española a szavak jóváhagyásáért felelős szervek, addig Olaszországban az Accademia della Crusca-nak nincs előíró, csak leíró szerepe, ebben az értelemben az olasz sokkal „anarchikusabb” (Gheno 2020b).

Avvocato vagy Avvocata?

Az Accademia della Crusca, noha előíró szereppel nem rendelkezik, a nyelvészeti szempontból kifogástalan alakokat a nyelvhasználók figyelmébe ajánlja, de nem írja elő azok kizárólagosságát. Gyakran nagy a bizonytalanság a beszélők részéről egy-egy új nőnemű alak helyességével kapcsolatban, sok esetben nemcsak az a probléma, hogy elfogadják-e vagy nem az újítást, hanem adott esetben az a kérdés, hogy a több kínálkozó opció közül melyiket preferálják.

A következőkben egy konkrét példán keresztül mutatom be a kérdést. A már említett „anarchikusság” jól látszik az *avvocato* – *avvocata* (ügyvéd – ügyvédnő) példáján. Vera Gheno az *Il Dubbio* közéleti napilapban interjú keretében reagált egy olvasói levélre, amelyben az a kérdés merült fel, hogy töröljék a nőnemű *avvocata* alak használatát, mert az nem helyes. A cikk nyomán valószínűsítő kommentháború alakult ki, melyet a lap Facebook oldalán követtem. Százhetvenöt hozzászólás született, a továbbiakban ezeket elemezve ismertetem a nyelvhasználók véleményét.

Annak ellenére, hogy a nyelvész kijelenti, hogy az olasz nyelvtan szabályai szerint az *avvocata* a helyes alak, s elég ezzel kapcsolatban megnézni a legújabb egynyelvű értelmező szótárakat, a nyelvhasználók reakciói nem ilyen egyértelműek. A hozzászólásokban kétféle alapvető reakciót lehet megkülönböztetni: az elfogadó és az elutasító kommenteket.

Az elfogadó kommentekről nem lehet sok mondanivalónk, hiszen aki elfogad egy javasolt alakot, az a szakember útmutatását követi. A pozitív kommentek esetén ugyanakkor három típust különböztethetünk meg: egyrészt bizonyos esetekben a hozzászólók kategorikusan kijelentik, hogy használják az *avvocata* alakot, hiszen grammatikailag az a helyes, másrészt vannak olyanok, akik a szótárakra hivatkoznak, hiszen azokban szerepel az *avvocata*. A harmadik típusba azok tartoznak, akik noha elfogadó attitűdöt mutatnak, nem tudják, melyik a helyes nőnemű alak. Az *avvocato* nőnemű megfelelőjeként megjelenik az *avvocata* mellett egy további szóalak, az *avvocatessa*, amely valójában helyes, de mivel nem rögzült a nyelvhasználatban, mint az *avvocato* egyedüli megfelelője, ezért egyes nyelvészek azt javasolják, hogy inkább az *-a* képzős alakokat használjuk, mivel az *-essa* szuffixum történetileg negatív konnotációval társul, diminutív, degradáló jelentéstartalommal (Grossmann-Rainer 2004). Robustelli azonban Sabatini ajánlásaival ellentétben azt javasolta, hogy az olyan *-essa* szuffixummal ellátott alakokat, mint például a *professoressa*, tartsák meg, mert ezek már régóta részei a mindennapos nyelvhasználatnak, és maguk a beszélők sem érzékelnek bennük lealacsonyító jelentéstartalmat (Robustelli 2013).

A negatív reakciókról általában elmondható, hogy a kommentek kicsivel több mint a fele elutasítja az *avvocata* alakot. A hozzászólások között megjelennek provokatív jellegű kommentek, amelyek követelik, hogy a hímnemben *-a* végződésű foglalkozást jelölő főnevek változzanak *-o* végződésűvé. Egyesek a feminista ideológiákhoz kötik az *avvocata* alak térnyerését, s ennek kapcsán felidéznek a feministák azon meggyőződését, hogy ha a beszélők ezeket a főneveket nőnemben használják, akkor a nők nagyobb eséllyel indulnak a munkaerőpiacon. Ezenfelül többször felbukkan a kakofóniára való hivatkozás, bizonyos szavak nem tetszenek a kommentelőknek, mert nem jól hangzanak, s a beszélők fontosnak érzik, hogy ezeket ne erőltessék rá az emberekre. Vannak, akik szerint az *avvocata* csúnyább az *avvocatessa* alaknál is, és nyelvtromlásra hivatkozva párhuzamba állítják a *medica* (doktornő) alakot az *avvocata* szóval. Egy másik jelentős és visszatérő elképzelés az úgynevezett neutrum jelenléte a presztízzsel járó foglalkozásneveknél. Ezzel a semleges alakkal, a vélekedések szerint, nem lehet tévedni, így nem szükséges mindenáron specifikálni a nyelvtani nemet. Ezzel a feltevéssel azonban az a baj, hogy egyrészt az olaszban nem létezik neutrum, másrészt, amit a kommentelők neutrumnak vélnék, az tulajdonképpen a nőnemet magába foglaló hímnem. Ezenfelül sok nő a kommentekben ragaszkodik ahhoz, hogy a hímnemű *avvocato* megnevezéssel illessék, közülük néhányan úgy vélik, hogy ezeknek az új nőnemű alakoknak, mint a *sindaca* (polgármester asszony), *ministra* (miniszter asszony) a bevezetése csupán divatjelenség, és ha már egyszer egy nő ügyvédként dolgozik, teljesen mindegy, hogyan szólítják. Végül pedig van, aki úgy gondolja, hogy az *avvocato* marad örökre a nyelvhasználatban, mivel ez az egyedüli mindkét nemben helyes alak.

Az elfogadó és elutasító kommenteken felül megjelenik egy olyan is, amelyben egy ügyvédnő megemlíti, hogy egyszer egy kliense az *avvocatrice* alakkal szólította meg. Noha a *-trice* végződés bizonyos szavak esetében használható a nőnem képzésére, az *avvocato* esetében nem megfelelő. Ez is azt példázza, hogy mekkora a bizonytalanság a beszélők részéről egy-egy új nőnemű alak képzésekor.

Összegzés

Összegzésül elmondható, hogy az *avvocato* – *avvocata* alakok használata esetében merőben heterogén nyelvhasználat jellemző még ma is, közel negyven évvel azután, hogy Olaszországban állami szinten is megfogalmazódott a nyelvi diszkrimináció eltörlésének igénye. A nőnemű foglalkozást jelölő főnevek nem

csak történetileg és nyelviileg helyesek, az *avvocata* és más alakok között csak annyi a különbség, hogy a beszélők füle már hozzászokott a nyelvhasználatban hosszú ideje meglévő alakokhoz. A használatban való jelenlét hiánya sok esetben egyszerűen annak köszönhető, hogy bizonyos szerepekben nincsenek nők vagy nem régóta töltenek be bizonyos pozíciókat. Láthattuk, hogy a nyelv ezen területe még ma is vita tárgyát képezi nyelvészek és nyelvhasználók részéről is. Olaszországban, mivel az Accademia della Crusca csak leíró szerepkörrel rendelkezik, nincs felsőbb szerv, amely meghatározza és előírja a nyelv sorsát. Jóllehet bizonyos új szavak már helyet kapnak a szótárban, ahol például az *avvocato* nőnemű megfelelőjeként az *avvocata* szerepel, mégis ha választásra kerül a sor, „anarchikusság”, bizonytalanság figyelhető meg a nyelvhasználók részéről. Noha a jelen kutatás nem tud egyértelmű választ adni e nyelvpolitikai kérdésre, a szinkrón nyelvállapotról képes láttelepet adni, s néhány adalékkal szolgálni az itáliai nyelvhasználat változásairól szóló vitákhoz.

Irodalom

- Bellucci, Patrizia. 2014. *Il femminile di questore e di prefetto*. Accademia Della Crusca, márc. 17.
<https://accademiadellacrusca.it/it/consulenza/il-femminile-di-questore-e-diprefetto/865> (2022. febr. 23.)
- Gheno, Vera. 2020a. *Ministra, portiera, architetta: le ricadute sociali, politiche e culturali dei nomi professionali femminili (prima parte)*, júl. 25.
<https://www.linguisticamente.org/nomi-femminili/> (2022. febr. 24.)
- Gheno, Vera. 2020b. Si dice avvocata o avvocato? Il dibattito è aperto... Ma per la sociolinguista non ci sono dubbi: “Si dice avvocata”. Az interjút készítette Spasiano, Francesca. *Il Dubbio*, szept. 3.
<https://www.ildubbio.news/2020/09/03/si-dice-avvocata-o-avvocato-il-dibattito-e-aperto-ma-per-la-sociolibguista-non-ci-sono-dubbi-si-dice-avvocata/> (2022. febr. 24.)
- Grossmann, Maria – Rainer, Franz. 2004. *La formazione delle parole in italiano*. Tübingen: De Gruyter.
- Robustelli, Cecilia. 2013. *Linee guida per l'uso del genere nel linguaggio amministrativo*. Firenze.
- Robustelli, Cecilia. 2017. Donne al lavoro (medico, direttore, poeta): ancora sul femminile dei nomi di professione. *Accademia Della Crusca*, febr. 21.
<https://accademiadellacrusca.it/it/consulenza/donne-al-lavoro-medico-direttore-poeta-ancora-sul-femminile-dei-nomi-di-professione/1237ú> (2022. febr. 22.)

- Sabatini, Alma. 1987. *Il sessismo nella lingua italiana*. Commissione Nazionale per la Realizzazione della Parità tra Uomo e Donna. Roma.
- Tyakász Dóra. 2004. *Gondolatok a szexista kifejezések kiküszöbölésének lehetőségeiről az olasz nyelvben*. Lexikológiai és lexikográfiai látkép: Problémák, paradigmák, perspektívák. Fasciculi linguistici. Series lexicographica 3.
- Vasvári, Louise O. 2011. *Grammatical Gender Trouble and Hungarian Gender[lessness]: Pt I. Comparative Linguistic Gender*. AHEA E-JOURNAL.
- Violi, Patrizia. 1986. *L'infinito singolare: considerazioni sulla differenza sessuale nel linguaggio*. Verona: Essedue edizioni.
- Zanichelli – Dizionari più. 2018: *Femminile*, márc. 8. <https://dizionariopiu.zanichelli.it/cultura-e-attualita/le-parole-del-giorno/parola-del-giorno/femminile/> (2022. febr. 20.)

ON THE LANGUAGE POLICY OF NOUNS DENOTING PROFESSIONS – WITH SPECIAL REFERENCE TO ITALIAN

The linguistic policy aspect of the formation of nouns denoting professions is in fact a problem linked to the ability of languages to express gender. In Hungarian there is no category of grammatical gender, but there is a male and female lexical gender. In contrast, one of the grammatical categories of Italian nouns is grammatical gender, which is divided into masculine and feminine gender, and thus the identification of the feminine pair of masculine base forms in nouns denoting professions is very problematic. Even today, the linguistic representation of this parallelism is still not fully developed, and this has led to a highly contradictory usage, which is naturally reflected in the morphology of the noun. Filling this gap quickly became a political issue in Italy, and the debate on the subject has been part of the discourse of linguists and language policy makers for four decades. For this reason, various recommendations have been made in Italy for the use of feminine forms in addition to masculine, but the question is whether these proposals are legitimised by the language user. Although my present research, based on an analysis of the comment section of a Facebook post written by a linguist, cannot provide a clear answer to this language policy question, it does provide an insight into the synchronic state of language.

Keywords: nouns denoting professions, language policy, Italian language, grammatical gender, synchronic state of language

NOMINA PROFESIONALIS U SVETLU JEZIČKO-POLITIČKIH PITANJA – SA POSEBNIM OSVRTOM NA ITALIJANSKI JEZIK

Jezičko-politički aspekt stvaranja *nomine profesionalis* jeste problem povezan sa rodnom osetljivošću jezika. U mađarskom jeziku ne postoji kategorija gramatičkog roda iako se može izraziti i muški i ženski leksički rod. Za razliku od toga, jedan

od glavnih činilaca gramatičkih karakteristika italijanskih imenica je gramatički rod koji se deli na muški i na ženski. Ova gramatička karakteristika može da bude problematična posebno kod imena zanimanja pri određivanju ženskih oblika imenica u muškom rodu. Iako jezička reprezentacija ovog paralelizma sve do danas nije u potpunosti oformljena, ova pojava je dovela do kontradiktornosti u upotrebi jezika, što se reflektuje na morfologiju imenica. Ispunjavanje ove praznine se u Italiji ubrzo prebacilo na politički nivo, rasprava između lingvista i onih koji se bave jezičkom politikom traje već nepunih četiri decenije. Kao posledica ovih rasprava u Italiji su se mogli čuti razni predlozi za uspostavljanje odgovarajućih ženskih oblika imenicama u muškom rodu. Pitanje je da li će govornici dati legitimitet ovim predlozima. Rad se zasniva na analizi selektovanih komentara datih na postu Fejsbuka, a iz perspektive jednog lingviste. Iako autor ne može da da nedvosmisleni odgovor na ovo jezičko-političko pitanje, u radu se daje detaljan uvid u trenutno stanje ovog problema.

Ključne reči: nomina professionalis, jezička politika, italijanski jezik, gramatički rod, sinhrono stanje u lingvistici

A kézirat beérkezésének ideje: 2022. márc. 14.

Közlésre elfogadva: 2022. máj. 15.